

POSTANOWIENIE

Dnia 23 kwietnia 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Władysław Pawlak (przewodniczący)

SSN Paweł Grzegorzczak (sprawozdawca)

SSN Roman Trzaskowski

w sprawie z powództwa K. B.
przeciwko (...) Bank S.A. w W.
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym
w Izbie Cywilnej w dniu 23 kwietnia 2021 r.,
zażalenia powoda na wyrok Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 21 stycznia 2021 r., sygn. akt I ACa (...),

**uchyla zaskarżony wyrok pozostawiając rozstrzygnięcie o
kosztach postępowania zażaleniowego do orzeczenia
kończącego postępowanie w sprawie.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 21 stycznia 2021 r. Sąd Apelacyjny w (...), na skutek apelacji pozwanej (...) Bank S.A. w W., uchylił wyrok Sądu Okręgowego w W. z dnia 26 czerwca 2020 r., zasądzający od pozwanej na rzecz powoda K. B. kwotę 96 292,59 zł z ustawowymi odsetkami, tytułem nienależnego świadczenia w związku z nieważnością umowy kredytu.

Sąd Apelacyjny uznał za zasadny zarzut naruszenia art. 65 § 1 i 2 k.c. przez dokonanie wykładni umowy kredytu w sprzeczności z dyspozycją tego przepisu. W ocenie Sądu Apelacyjnego, stanowisko Sądu Okręgowego sprowadzało się do

literalnej wykładni § 4 umowy, nie uwzględniało natomiast sposobu jej realizacji, który Sąd Okręgowy uznał za nieistotny dla rozstrzygnięcia. Wykładnia przeprowadzona przez Sąd Okręgowy była zatem niepełna, a jej rezultat przedwczesny, doszło bowiem do pominięcia analizy elementu subiektywnego i kontekstu sytuacyjnego towarzyszącego zawarciu umowy. W konsekwencji Sąd Okręgowy przedwcześnie uznał umowę kredytu za nieważną. Zdaniem Sądu Apelacyjnego, doszło tym samym do nierozpoznania istoty sprawy.

Wyrok Sądu Apelacyjnego zaskarżył zażaleniem powód, zarzucając naruszenie art. 386 § 4 k.p.c. i wnosząc o uchylenie zaskarżonego wyroku.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W sytuacji, w której sąd drugiej instancji uchyla wyrok wydany przez sąd pierwszej instancji ze względu na nierozpoznanie istoty sprawy, Sąd Najwyższy, rozpoznając zażalenie złożone na podstawie art. 394¹ § 1¹ k.p.c., bada, czy sąd drugiej instancji prawidłowo zastosował art. 386 § 4 k.p.c., tj. czy okoliczności sprawy, przy uwzględnieniu merytorycznego stanowiska sądu drugiej instancji, mieszczą się w kręgu sytuacji odpowiadających nierozpoznaniu istoty sprawy. Poza zakresem oceny pozostaje natomiast prawidłowość stanowiska co do *meritum* wyrażonego przez sąd drugiej instancji (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 7 listopada 2012 r., IV CZ 147/12, OSNC 2013, nr 3, poz. 41, z dnia 28 listopada 2012 r., III CZ 77/12, OSNC 2013, nr 4, poz. 54 i z dnia 17 stycznia 2013 r., III CZ 2/13, niepubl.).

W świetle ugruntowanego orzecznictwa, do nierozpoznania istoty sprawy dochodzi wtedy, gdy sąd pierwszej instancji nie zbada materialnej podstawy żądania, wychodząc z błędnego założenia, że istnieje przeszkoda unicestwiająca roszczenie albo wykluczająca jego skuteczne dochodzenie (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 9 stycznia 1936 r., C 1839/36, Zb. Orz. 1936, poz. 315 i z dnia 23 września 1998 r., II CKN 897/97, OSNC 1999, nr 1, poz. 22 oraz postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2013 r., IV CZ 170/12, niepubl., z dnia 14 lutego 2013 r., II CZ 188/12, niepubl., z dnia 3 lutego 2017 r., II CZ 146/17, niepubl., i z dnia 13 października 2017 r., I CZ 90/17, niepubl.). Przesłanka ta nie dotyczy zatem sytuacji, w których błąd sądu pierwszej instancji lokuje się w sferze

faktów i dowodów, lecz polega na nieprawidłowym założeniu o istnieniu okoliczności stojącej na przeszkodzie ocenie istoty sprawy. Przeszkoda ta może mieć źródło nie tylko w prawie materialnym, jak, przykładowo, w razie przedawnienia roszczenia, lecz również w prawie procesowym, co ma miejsce w razie nieprawidłowego przyjęcia istnienia prejudykatu lub nieprawidłowej oceny granic jego mocy wiążącej (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 lutego 2017 r., III CZ 63/16, niepubl.).

Z materiału sprawy wynikało, że Sąd Okręgowy, oceniając zasadność powództwa, przeprowadził postępowanie dowodowe i dokonał wykładni umowy kredytu. W ramach oceny prawnej przyjął, że zawarta w umowie kredytu klauzula zmiany oprocentowania była dotknięta nieważnością, szeroko uzasadniając swoje stanowisko. Uznał zarazem, że sposób, w jaki pozwana (bank) korzystała z możliwości zmiany oprocentowania kredytu, pozostawał bez znaczenia dla ważności ocenianej klauzuli. W ocenie Sądu Okręgowego, stan ten pociągał za sobą nieważność umowy kredytu, ponieważ bez tej klauzuli umowa nie zostałaby zawarta.

To, że w przekonaniu Sądu Apelacyjnego ocena ta była błędna lub niepełna, ponieważ pomijała niektóre elementy relewantne z punktu widzenia rekonstrukcji treści oświadczeń woli stron umowy na tle art. 65 k.c., nie oznacza, że doszło do nierozpoznania istoty sprawy. Oceny tej nie zmienia to, że zdaniem Sądu Apelacyjnego uwzględnienie tych dodatkowych elementów wymaga przeprowadzenia nowych dowodów i dokonania dodatkowych ustaleń faktycznych lub weryfikacji ustaleń już poczynionych. W przyjętym w kodeksie postępowania cywilnego modelu apelacji pełnej (por. uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07, OSNC 2008 r., nr 6, poz. 55), sąd drugiej instancji dysponuje kompetencją do prowadzenia postępowania rozpoznawczego, tak w aspekcie gromadzenia materiału procesowego, jak i oceny prawnej, na równi z sądem pierwszej instancji. Nic nie stało zatem na przeszkodzie, aby Sąd Apelacyjny, stwierdziwszy niedostatki w zakresie ustaleń faktycznych związane z pominięciem niektórych okoliczności istotnych z punktu widzenia wykładni umowy, ustaleń tych dokonał samodzielnie i

na tej rozszerzonej podstawie faktycznej oparł ocenę prawną, tak w zakresie wykładni umowy, jak i w kontekście jej ważności.

Sąd Najwyższy nie podziela przyjętego przez Sąd Apelacyjny założenia, że stwierdzenie przez sąd drugiej instancji konieczności rozstrzygnięcia po raz pierwszy o „istotnych” w sprawie okolicznościach (faktycznych bądź prawnych) jest tożsame z dopuszczeniem się przez sąd pierwszej instancji uchybienia w postaci nierozpoznania istoty sprawy. Zapatrywanie to nie ma oparcia w brzmieniu art. 386 § 4 k.p.c. ani też w racjach celowościowych, którym należy przyznać znaczenie z punktu widzenia wykładni tego przepisu. Sprawne funkcjonowanie modelu apelacji pełnej wymaga, by przypadki uchylenia zaskarżonego orzeczenia i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania ze względu na niedostatki w zakresie ustaleń faktycznych miały charakter zupełnie wyjątkowy, co tym bardziej należy odnieść do błędów w sferze stosowania prawa materialnego. Uwzględnienia wymaga także to, że obecne brzmienie rozważanego przepisu wynika ze zmiany dokonanej ustawą z dnia 24 maja 2000 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego, ustawy o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów, ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz ustawy o komornikach sądowych i egzekucji (Dz.U. nr 48, poz. 554), którą ograniczono dopuszczalność wydania wyroku kasatoryjnego, eliminując tę możliwość w sytuacji, w której konieczne jest przeprowadzenie postępowania dowodowego w znacznej części.

Dodać należało, że prowadzenie postępowania dowodowego w drugiej instancji, nawet w szerokim zakresie, i dokonanie na jego podstawie samodzielnych ustaleń, nie prowadzi do naruszenia konstytucyjnego prawa do zaskarżenia orzeczeń wydanych w pierwszej instancji (art. 78 Konstytucji RP), jak również dwuinstancyjnego modelu postępowania sądowego, statuowanego w art. 176 ust. 1 Konstytucji RP (por. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 11 marca 2003 r., SK 8/02, OTK-A 2003, nr 3, poz. 20 i postanowienia Trybunału Konstytucyjnego z dnia 9 listopada 2010 r., Ts 49/10, OTK-B 2011, nr 1, poz. 90 i z dnia 6 października 2015 r., Ts 52/14, OTK-B 2015, nr 5, poz. 446).

W konkluzji zarzut naruszenia art. 386 § 4 k.p.c. okazał się trafny. W zakresie natomiast, w jakim zawarte w zażaleniu wywody dotyczyły

merytorycznej prawidłowości stanowiska Sądu Apelacyjnego, należało je uznać za bezprzedmiotowe, jako pozostające poza kognicją Sądu Najwyższego w postępowaniu zażaleniowym toczącym się na podstawie art. 394¹ § 1¹ k.p.c.

Z tych względów, na podstawie art. 398¹⁵ w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

ke